

لَا إِلَهَ إِلَّا
اللَّهُ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران
حوزه علمیه فاطمه الزهرا(س)
شهرستان شیراز

پایان نامه سطح ۲ (کارشناسی)

موضوع :

بررسی زکوه و احکام آن از دیدگاه آیات و روایات

استاد راهنمای:
سرکار خانم عطایی

استاد داور:
جناب آقای میرآفتاب

پژوهشگر
سمیه ابراهیمی

تعدیم بـ:

این را به حضرت مهدی (عج الله تعالیٰ فرجہ) و به مادر سادات حضرت فاطمه

الزهرا (سلام الله علیہما) سرلوحہ زنان عالم و بهمہ شہیدان و ذوی الحقوق

خوش تعدیم می کنم.

إن شاء الله كه مورد قبول حق و مورد نظر اهل بیت «علیهم السلام» قرار

کرد.

چکیده

در متون دینی به نقش زکات در فقرزدایی و اهمیت آن تأکید بسیاری شده است. آیات و روایات بسیاری در باب زکات وارد شده است که وظیفه افراد را نسبت به این امر مهم مشخص کرده که اگر در انسان روحیه بخشش و انفاق وجود داشته باشد برای آخرت خویش اندوخته بسیار خواهد داشت. خوشحال کردن یک انسان فقیر و رفع نیازهای فقرا و کمک کردن به یک هم نوع وظیفه انسانی هر مسلمانی است. اصل زکات پاک شدن اموال از آلودگی هایی همچون ربا و مال آمیخته با حرام است که مال را پاک و طاهر می کند یعنی حلال می کند و از ثروت اندوزی عده ای جلوگیری می کند و جامعه را به حد تعادل می رساند.

اما اگر اغنياء و ثروتمندان جامعه حق فقرا را از اموال خویش ندهند فقر بعضی انسان ها را به فساد خلاقی و فساد در جامعه می کشاند. زکات یکی از مباحث و ارکان اساسی دین اسلام به شمار آمده است و در دیگر ادیان الهی نیز وجود دارد. اما زکات دادن که واجب الهی شمرده شده است به ۹ چیز متعلق است (ستر، گاو، گوسفند، خرما، کشمش، گندم، جو) که آن هم با شرایط خاص خودشان و حد نصاب لازم واجب می شود اما بقیه زکات ها مستحب است یعنی طلا و نقره کاری است خیرخواهانه و از روی احسان و بخشش.

کلید واژه : زکات، انفاق، صدقه، حق معلوم

فهرست مطالب

عنوان	.....
مقدمه	.....
بخش اول: کلیات تحقیق	.....
تبیین	.....
موضوع	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
اهمیت ضرورت	.....
تحقیق	.....
.....	.....
.....	.....
اهداف وفوائد	.....
تحقیق	.....
.....	.....
.....	.....
پیشینه	.....
تحقیق	.....
.....	.....
سوالات	.....
تحقیق	.....
.....	.....
.....	.....
مفاهیم و اصطلاحات	.....

و هاشمی کسی است که منتبه است به هاشم از طریق پدر نه مادر ثابت نمی شود انتساب به هاشمی بودن به مجرد ادعا ناچار است که بینه بیاورد و یا اطمیان حاصل شود.^۱ چون پیامبر * فرمود: «انَّ هذِه الصَّدَقَةُ أَوْ سَاخِ النَّاسِ وَ آنَهَا لَا تَحِلُّ لِمُحَمَّدٍ وَ لَا لِآلِ مُحَمَّدٍ^۲؛ به راستی این زکات اموال چرک مردم است و برای محمد و آل محمد حلال نیست» گویند حسن بن علی ؑ یک دانه خرما از خرمای زکات به دهان نهاد و پیامبر * آن را از دهانش بیرون کشید با آن که با آب دهانش خیس شده بود فرمود «کخ کخ» (آلوده است آلوده است) ما آل محمد زکات برایمان حلال نیست؛^۳ و تأمین هزینه فقیران آل محمد به عهده بیت المال است.^۴

روایت مؤثق زراره از أبي عبدالله ؑ : پرسیدم از او: زکات بنی هاشم بعضی بر بعضی دیگر حلال است (هاشمی به هاشمی) فرمود: «بله همانا صدقه افراد بنی هاشم حلال است برای همه مردم چه هاشمی و چه غیرهاشمی و زکات بعضی مردم بر بعضی دیگر حلال است و حلال نیست برای هاشمی زکات انسان غیرهاشمی.^۵»

^۱- باقر ایروانی، همان، ج ۱، ص ۲۱۵-۲۱۶

^۲- روایت مسلم

^۳- روایت شیخین

^۴- احمد عیسی عاشور، همان، ج ۲۴۳، ص

^۵- حرعاملی وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۶

نتیجه گیری

در عصر امروز که عصر پیشرفت و تکنولوژی است باید در زمان، سرمایه، صرفه جویی کرد و استفاده به جا و مناسب را از فرصت ها و سرمایه ها کرد راهی که می توان از سرمایه استفاده به جا و مناسب را کرد این است که به قدر نیاز خویش مصرف کرده و ما باقی را برای رفع نیازمندان به صورت زکات خرج کرد. زکات نه تنها رضایت روح انسان را فراهم می کند رضایت خداوند خویش را به همراه دارد و اگر شخصی بداند که با دادن زکات ذخیره اخروی برای خویش جمع کرده است با کمال رضایت این کار را خواهد کرد و این فرهنگ را به دیگران هم منتقل می کند طبق روایات اهل بیت ~ اگر هر شخصی به وظیفه خویش در دادن زکات واجب و مستحب عمل کند شخص فقیر و نیازمندی دیگر نخواهد ماند. البته جامعه هم پیشرفت خواهد کرد به این صورت که خرج کردن زکات برای ایجاد شغل مناسب در صد بیکاری را کاهش می دهد و جامعه به پویایی خواهد رسید.

پس زکات هم در دنیا هم در آخرت دارای پاداش خواهد بود و إن شاء الله با ترویج فرهنگ زکات و عملی کردن زکات در جامعه سربلندی و پیشرفت در چنین جامعه ای مشاهده خواهد شد.

منابع و مأخذ

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

- ١- ابن منظور، لسان العرب ، ج ٧ و ٤، امین محمد عبدالوهاب محمد صادق العبیدی،
بیروت، لبنان، موسسه تاریخ العربی.
- ٢- احمدی، زین العابدین و دیگران، اتفاق و صدقه در اسلام، قم، میثم تمار، بی تا.
- ٣- اشرفی، عباس، عبادات در ادیان ابراهیمی (یهود، مسیحیت، اسلام)، تهران، امیرکبیر، ۱۳۸۴.
- ٤- امینی، ابراهیم، آشنایی با اسلام، قم، بوستان کتاب، چاپ اول، ۱۳۸۴.
- ٥- انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۵، تهران، بی نا، ۱۳۸۱.
- ٦- احسان بخش، صادق، سی گفتار (مواعظ رمضان)، ج ۲، رشت، صادقین، بهار، چاپ دوم، ۱۳۷۵.
- ٧- ایروانی، محمد باقر، التمهیدیه فی الفقه الاستدلالی ، ج ۱، قم، جامعه المصطفی العالمیه، ۱۳۸۸.
- ٨- بیات، اسدالله، منابع مالی دولت اسلامی، تهران، کیهان، بهار، چاپ دوم، ۱۳۷۳.
- ٩- توسلی، محمد اسماعیل، امکان سنجی اجرای زکات در ایران، تهران، ستاد اقامه نماز، چاپ دوم، ۱۳۸۸.
- ١٠- جمعی از نویسندهای و دیگران، اجتهاد و نوادریشی، ج ۱، سید جلال میرآقائی، تهران، مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۲.
- ١١- حکیمی، محمد رضا و دیگران، ترجمه الحیا، ج ۶، احمد آرام، قم، دلیل ما، چاپ چهارم، ۱۳۸۵.
- ١٢- حر عاملی، محمد بن الحسن، وسائل الشیعه، ج ۶، تهران، مکتبه الاسلامیه، بی تا.
- ١٣- خرمشاھی، بهاء الدین، دانش نامه قرآن و قرآن پژوهی، ج ۱، تهران، دوستان، ۱۳۷۷.
- ١٤- خمینی، روح الله، ترجمه التحریر الوسیله، ج ۱، علی اسلامی، قم، اسلامی، چاپ بیست و سوم، ۱۳۸۶.
- ١٥- خانه کودک، احکام ما و کودکان، قم، الهادی، چاپ دوم، ۱۳۷۶.

- ۱۶-دشتی، محمد، فرهنگ سخنان امام حسن مجتبی (ع) (مجموعه نهج الحیاہ ج ۵)، قم، محدث، چاپ اول، ۱۳۸۲.
- ۱۷-رجائی، سید محمد کاظم، معجم موضوعی آیات اقتصادی قرآن، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)، چاپ دوم، ۱۳۸۶.
- ۱۸-raghib asfahani، ابوالقاسم حسین بن محمد بن فضل، تحقیق مفردات الفاظ قرآن(المفردات فی غریب القرآن) تفسیر لغوی و ادبی قرآن، ج ۲، غلامرضا خسروی حسینی، تهران، مرتضوی، چاپ سوم، ۱۳۸۳.
- ۱۹-رشاد علی اکبر و دیگران، دانشنامه امام علی(ع) (اقتصاد)، ج ۷، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۰.
- ۲۰-سید جوادی، احمد صدر و دیگران، دایره المعارف تشیع، ج ۱۲ و ۱۳، تهران، شهید سعید محبی، چاپ اول، ۱۳۸۶.
- ۲۱-صدرالدین، علیرضا، کلیدهای فهم قرآن، ج ۱، تهران، نور، چاپ چهارم، ۱۳۶۴.
- ۲۲-طباطبایی، سید محمد حسین، ترجمه تفسیرالمیزان، ج ۱۶ و ۱۷ و ۱۸ و ۱۹، سید محمد باقر موسوی همدانی، تهران، اسلامی، بی تا
- ۲۳-طبرسی، ابوعلی الفضل بن الحسن، ترجمه و تفسیر مجمع البیان، ج ۱۱ و ۱۰ و ۴، سید هاشم رسولی محلاتی، قم، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۵۰.
- ۲۴-عاشور، احمد عیسی، فقه آسان در مذهب امام شافعی، محمود ابراهیمی، تهران، احسان، بهار، ۱۳۷۱.
- ۲۵-غزالی، محمد بن محمد و دیگران، کیمیای سعادت، ج ۱، تهران، علمی و فرهنگی، بی تا.
- ۲۶-غفاری، محسن، ارکان اسلام(فروع دین)، ج ۲، تهران، پیام آزادی، چاپ اول، ۱۳۷۶.
- ۲۷-فرهانی فرد، سعید، سیاست های اقتصادی در اسلام، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۱.
- ۲۸-فرازی، عباس، ره توشه راهیان نور، قم، تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۸، چاپ اول.
- ۲۹-قاضی زاهدی، احمد، گنجینه نور، ج ۲، جعفر خوشنویس، قم، موسسه انتشارات حضرت معصومه(سلام الله علیها)، ۱۳۷۹.
- ۳۰-قلیزاده، حسین، علی(ع) قرین عدالت، تهران، امیری، ۱۳۷۹.
- ۳۱-کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۵ و ۴ و ۳ و ۱، محمد باقر کمره ای، تهران، مطالعات تاریخ و معارف اسلامی، ۱۳۸۵.
- ۳۲-گواهی، زهرا، مبانی فقهی آراء خاص امام خمینی(ره)، تهران، آثار امام خمینی، چاپ اول، ۱۳۸۲.
- ۳۳-گل زاده غفوری، علی، با دستورات اسلام آشنا شویم، ج ۱ و ۲، تهران، سهامی انتشار،

مهرماه ۱۳۴۸.

- ۳۴- گروهی از نویسندهای مسائل مستحدثه (کنگره بررسی مبانی فقهی حضرت امام (ره)، ج ۱، قم، آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۷۴).
- ۳۵- گروه اخلاق سازمان حوزه ها و مدارس خارج از کشور ، آداب اسلامی ، ج ۱، قم، سازمان مدارس علمیه خارج از کشور(واحد تدوین کتب درسی)، چاپ اول، ۱۳۷۸.
- ۳۶- ماوردی، ابوالحسن علی بن محمد بن حبیب، آیین حکمرانی، حسین صابری، تهران، علمی و فرهنگی، پاییز ۱۳۸۳، چاپ اول.
- ۳۷- محمدی، محمد ابراهیم، مواد زکوی در شرایط تحول پذیر زمان(اندیشه حوزه)، شماره سوم، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، سال اول.
- ۳۸- محمدی ری شهری، محمد، ترجمه میزان الحکمه ، ج ۵، حمید رضا شیخی، قم، دارالحدیث، چاپ چهارم، ۱۳۸۳.
- ۳۹- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۹۶، تهران، الاسلامیه، ۱۳۸۵.
- ۴۰- مدرس بستان آبادی، محمد باقر، نظام مالی در اسلام، قم، حق بین، پاییز ۱۳۸۱، چاپ اول.
- ۴۱- مرکز تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، اخلاق اقتصادی، تهران، اداره آموزش های عقیدتی سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاییز، چاپ اول، ۱۳۷۶.
- ۴۲- مصطفوی، علامه، التحقيق في کلمات القرآن کریم ، ج ۴، بیروت، لبنان، دارالکتب الاسلامیه.
- ۴۳- مصباح یزدی، محمد تقی، معارف قرآن، اخلاق در قرآن، ج ۳، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۷، چاپ پنجم.
- ۴۴- معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران، اشجع میکائیل، ۱۳۸۸.
- ۴۵- معادیخواه، عبدالمجید، فروغ بی پایان، فهرست تفصیلی مفاهیم قرآن کریم، تهران، ذره، ۱۳۷۸.
- ۴۶- نجفی، سید محمد حسن، جواهر الكلام ، ج ۱۵ و ۱۶، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ دوم، ۱۳۷۳.